

У спеціалізовану вчену раду Д 26.059.04
Національного транспортного університету
Міністерства освіти і науки України
01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата економічних наук

Передерій Надії Миколаївни

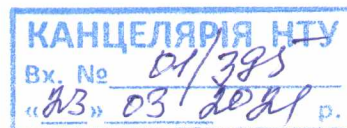
на дисертаційну роботу **Заяц Ольги Василівни** на тему: «**Організаційно-економічний механізм контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту**»,

яка представлена до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з державними програмами розвитку

Виходячи із наявності об'єктивних переваг і зважаючи на загострення конкуренції на ринку транспортних послуг, основне навантаження припадає на автомобільний транспорт. Перед підприємствами пасажирського автомобільного транспорту постає таке соціально значиме завдання, як забезпечення затребуваного рівня сталої мобільності населення, розв'язання якого ускладнюється в результаті зміни схем пасажиропотоків, особливо у містах-агломераціях, зростання вимог до якості обслуговування, і відповідно, до стану та параметрів роботи транспортних засобів, підвищення тарифів, яке викликає коливання обсягів перевезень, нестабільністю економічної ситуації, політичними рішеннями, пов'язаними із глобальними та локальними проявами різноманітних криз. Усунення означеного кола проблем вимагає від автотранспортних підприємств впровадження технологічних інновацій, адаптації організаційних структур, зміни методів організації економічної діяльності, реалізації поточних завдань з урахуванням стратегічних цілей сталого розвитку, на що і спрямовано впровадження контролінгу.

Таким чином, наукове завдання щодо розвитку теоретичних засад, формування науково-методичних підходів та надання практичних рекомендацій в питанні формування та реалізації організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту є актуальним.

Наукові результати дисертаційної роботи одержані в процесі виконання задач програм наукових досліджень Національного транспортного університету МОН України (2018–2020 рр.) за темами: «Формування організаційно-економічного механізму управління бізнес-процесами на підприємствах транспорту» (номер державної реєстрації 0118U001084), у межах якої здобувачем досліджено вплив ціноутворення на інвестиційну діяльність автотранспортних підприємств в площині контролінгу організаційно-економічних методів; «Імплементация світового досвіду розвитку цифрової економіки в Україні» (номер державної реєстрації 0119U100745), у межах якої здобувачем досліджено гармонізацію транспортних систем, підвищення стандартів надання послуг та вимог до якості бізнес-процесів і персоналу, під час інтеграції української економіки до європейського простору; «Дослідження міжнародного досвіду управління транспортним комплексом» (номер державної реєстрації 0120U100199), у межах якої здобувачем обґрунтовано доцільність впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності, сучасних інструментів управлінського обліку, бюджетування та контролінгу з використанням відповідних автоматизованих систем управління підприємством автомобільного транспорту. Дані задачі складають основу сформульованого автором в дисертаційній роботі організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту.

2. Ступінь обґрунтованості, достовірності і новизни наукових положень, висновків та результатів дисертації.

Одержані здобувачем результати є достовірними та об'єктивними. Достовірність і обґрунтованість висновків і рекомендацій, наведених в дисертаційній роботі, забезпечується використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Наукові положення і висновки дисертації сформульовані дисертантом на основі опрацювання та ґрунтовного аналізу значної кількості українських та іноземних наукових джерел і матеріалів статистичної звітності, нормативних та нормативно-правових документів державних органів влади.

Дисертантом конкретно визначено мету, об'єкт та предмет дослідження. Перелік поставлених завдань розкриває мету, а їх вирішення поглиблює теоретичне напрацювання. Розроблено організаційно-економічний механізм контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту, який передбачає комплексне інтегроване використання інструментів контролінгу за взаємопов'язаними блоками

(аналіз і планування, стратегія, автоматизація контролінгу, маркетинг) і тим самим дозволяє забезпечити першочергове удосконалення організації бізнес-процесів за основними функціональними напрямками: фінансова та інвестиційна діяльність, інформаційні технології, ціноутворення.

Вирішення поставлених в дисертації завдань було здійснено шляхом комплексного використання теоретико-методичних положень та організаційно-економічних підходів до управління контролінгом на підприємствах пасажирського транспорту, а саме: діалектичний, системний, абстрактно-логічний, історико-еволюційний (при вивченні досвіду та здійсненні наукових узагальнень, систематизації теоретичних основ контролінгу на підприємствах); розрахунковий, економіко-статистичний, порівняння (для діагностики сучасного стану підприємств пасажирського автомобільного транспорту); аналізу, синтезу та аналогії (при дослідженні науково-методичних підходів до формування організаційно-економічного механізму контролінгу) та економіко-математичного моделювання (при розробці математичної моделі залежності доходів від перевезення пасажирів).

Достовірність та науково практична цінність отриманих результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних та українських науково-практичних конференціях, зокрема, LXX, LXXIII, LXXIV наукових конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та працівників відокремлених структурних підрозділів НТУ (м. Київ, 2014, 2017, 2018); VII International Scientific and Practical Conference «Social and economic aspects of education in modern society» (Poland, 2018); V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи» (м. Запоріжжя, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (м. Одеса, 2018); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства» (м. Київ, 2018); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перспективи розвитку менеджменту, фінансів та аудиту в умовах інтеграційних процесів» (м. Одеса, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспективи розвитку» (м. Полтава, 2020), впровадженням результатів дослідження у навчальний процес закладу вищої освіти (акт впровадження від 21.09.2020) та використанням в практичній діяльності КП «Київпастрас» (акт впровадження №02/09 від 15.06.2020), КП «Київський метрополітен» (акт впровадження №28/18-41 від 27.02.2020), а також Державне підприємство «Державний дорожній науково-дослідний інститут імені М.П. Шульгіна» (акт впровадження №19.1-5-1842/1 від 14.08.2020).

Структурі та змісту дисертації притаманна логічна послідовність розкриття висунутої автором наукової мети. Розділи дослідження взаємопов'язані: теоретичні основи контролінгу на підприємствах автомобільного транспорту; особливості формування організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту; реалізація фінансових аспектів контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту. Мета та завдання дослідження із предметом, об'єктом та отриманими висновками є узгодженими.

Враховуючи, що дисертант в дисертаційній роботі розглядає теоретико-методичні підходи щодо формування та реалізації організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту з урахуванням основних напрямів їх операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, дисертаційна робота відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) – «Контролювання, моніторинг і діагностика діяльності підприємств».

У дисертаційній роботі Заяц О.В. сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків та рекомендацій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість, в питанні розвитку теоретичних засад, формування науково-методичних підходів та надання практичних рекомендацій щодо формування та реалізації організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту.

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Заяц Ольги Василівни можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрунтованими та достовірними.

До основних положень, які визначають новизну дисертаційної роботи, належать:

- організаційно-економічний механізм контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту, який передбачає комплексне інтегроване використання інструментів контролінгу за взаємопов'язаними блоками (аналіз і планування, стратегія, автоматизація контролінгу, маркетинг) і тим самим дозволяє забезпечити першочергове удосконалення організації бізнес-процесів за основними функціональними напрямками: фінансова та інвестиційна діяльність, інформаційні технології, ціноутворення;

– методичний підхід до формування інвестиційної програми, який, на відміну від існуючих, дозволяє оцінити рівень потенційних капітальних інвестицій, виходячи із наявних можливостей з урахуванням обсягів прибутку та амортизаційних відрахувань, а отже доходу від перевезень, що дозволяє у короткостроковому аспекті коригувати інвестиційну програму, а у довгостроковому – обґрунтовано впливати на процес майбутнього ціноутворення на основі диференційованої інвестиційної складової;

– статично-динамічний підхід розподілу доходів від пасажирських перевезень у системі комбінованих проїзних квитків на декілька видів транспорту, який, на відміну від існуючих, включає три модифікації та передбачає динамічний розподіл доходів при застосуванні універсальних проїзних квитків з однаковою вартістю проїзду та статичний розподіл доходів за конкретним видом проїзного квитка у випадку диференціації вартості проїзду за видами транспорту, застосування якого дозволяє підвищити доходи від автомобільних перевезень до економічно обґрунтованого рівня;

– сутність поняття контролінгу, яку досліджено в контексті теорії управління і визначено як систему цільового управління, що застосовує гнучкий методичний інструментарій, диференційований залежно від часового горизонту та цільових результатів і сформований із сукупності методів, способів, важелів і інструментів, за допомогою яких систематично і організовано утворюється інформаційно-аналітична база підтримки оптимальних рішень, сконцентрованих на досягненні стратегічних цілей;

– методичні засади прогнозування доходів автомобільного перевізника в частині виявлення найвпливовіших факторів (обсяги перевезень пасажирів за транспортними картками на кількість поїздок, обсяги продажу поїздок пасажиром у місцях реалізації, середня доходна ставка, кількість робочих і вихідних днів) та побудови економіко-математичної моделі формування надходжень підприємства автомобільного транспорту;

– науково-методичні основи управлінського обліку та бюджетування як підґрунтя ефективного контролінгу шляхом застосування принципів формалізації і деталізації управлінської звітності в розрізі підготовки, визначення її складу, структури, аналізу управлінської звітності, із встановленням зв'язків з бюджетуванням, що спрямовано на формування напрямів удосконалення в контексті аналітичних розрізів бюджетів і необхідних характеристик фінансових операцій при автоматизації контролінгу на підприємствах пасажирського транспорту.

3. Оцінка змісту дисертації та її завершеності.

Дисертація написана діловою українською мовою та характеризується сучасним стилем подачі матеріалу. Сукупність використаних академічних мовних конструкцій забезпечує науковий стиль дисертації.

Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 264 сторінок, зокрема 165 сторінок основного тексту, список використаних джерел (181 найменування) на 21 сторінці.

Оформлення відповідає чинним вимогам.

Зміст розкриває тему дисертації, відображає послідовність досягнення мети та вирішення завдань дослідження.

Структура роботи логічна, викладення матеріалу послідовне, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах досліджень автора.

Представлена робота є цілісною та завершеною.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет, наведено перелік використаних методів, сформульовано наукову новизну, значимість і практичну цінність одержаних результатів, представлено дані щодо їх апробації та опублікування, а також структуру дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи контролінгу на підприємствах автомобільного транспорту» розкрито концептуальні основи контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту, здійснено узагальнення методичного інструментарію контролінгової діяльності автотранспортних підприємств, виявлено особливості становлення і розвитку контролінгу на підприємствах автомобільного транспорту.

Систематизація наукових досліджень, присвячених розвитку контролінгу на підприємствах автомобільного транспорту, дозволило виділити три основні групи питань, на яких зосереджуються сучасні науковці: теоретичні аспекти контролінгу в системі цільового управління підприємством автомобільного транспорту; методичні підходи до оцінювання ефективності економічної діяльності; удосконалення організації контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту. Галузеві особливості автотранспортних підприємств визначають специфіку наукового опрацювання методичного апарату планування, бюджетування, інвестиційного аналізу, а отже і контролінгу. Різноманітність форм власності, організаційно-правових форм підприємств передбачають значну кількість аспектів, що мають бути враховані при вирішенні важливого наукового завдання – підвищення ефективності економічної діяльності автомобільних перевізників.

Як наслідок, обґрунтовано, що у подальшому дослідженні контролінг автотранспортного підприємства доцільно розглядати як систему цільового управління, що базується на фундаментальних поняттях теорії управління, застосовує гнучкий методичний інструментарій, диференційований залежно від часового горизонту та цільових результатів і сформований із сукупності методів, способів, важелів та інструментів, за допомогою яких систематично і організовано утворюється інформаційно-аналітична база підтримки оптимальних рішень, сконцентрованих на досягненні цілей і найкращих результатів економічної діяльності, яка потребує формування відповідного організаційно-економічного механізму.

У другому розділі «Особливості формування організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту» проаналізовано стан господарської діяльності підприємств на ринку пасажирських автоперевезень, розроблено організаційно-економічний механізм контролінгу в діяльності підприємств пасажирського автомобільного транспорту, проведено дослідження інвестування підприємств пасажирського автомобільного транспорту міста Києва.

Зважаючи на виявлені тренди у зміні показників та дослідженні умови здійснення економічної діяльності, а також ураховуючи позицію експертів, було запропоновано організаційно-економічний механізм контролінгу підприємства автомобільного транспорту, що передбачає розв'язання наявних господарськи проблем в результаті удосконалення бізнес-процесів, поліпшення фінансового стану та поліпшення організаційно-економічної ефективності. Досягнення зазначених результатів передбачається шляхом комплексного використання інструментів контролінгу за блоками «аналіз і планування», «стратегія», «автоматизація контролінгу», «маркетинг». У площині пріоритетного застосування організаційно-економічних методів напрямами удосконалення контролінгу на АТП в першу чергу є управління фінансовою та інвестиційною діяльністю, запровадження інформаційних технологій, розвиток методичних засад ціноутворення.

У третьому розділі «Реалізація фінансових аспектів контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту» досліджено інвестиційно-фінансові інструменти ціноутворення в межах механізму управління контролінгом автомобільного перевізника, здійснено моделювання доходів від використання сучасних цінних важелів на пасажирському транспорті, надано методичні рекомендації щодо удосконалення управлінського обліку та бюджетування на основі автоматизації контролінгу.

В цьому розділі автором проведений аналіз чинних теоретико-прикладних засад розподілу виручки від перевезення пасажирів, який засвідчив, що методичний розподіл доходів не достатньо нормативно регламентований, визначення доходів конкретного перевізника залежно від виду проїзного квитка та вартості разової поїздки має обмежені умови реалізації, існуюча практика обумовлює диспропорції у формуванні окремих складових. Враховуючи зазначену проблематику, а також існуючу сукупність засобів оплати проїзду, було запропоновано методичний підхід до розподілу доходів від пасажирських перевезень у системі комбінованих проїзних квитків між різними видами транспорту та перевізниками, що включає три модифікації.

Дисертантом розроблена методика формування автоматизованої системи управління, яка охоплює всі види обліку (бухгалтерський, податковий, управлінський), а також бюджетування. Впровадження автоматизованої системи потребує дотримання чіткої послідовності етапів і кроків, результатом яких є введення автоматизованої системи в постійну експлуатацію. Всі операції в автоматизованій системі мають певні універсальні ознаки та єдині довідники. Важливо забезпечити ефективну політику управління персоналом, впровадити інтегровану автоматизовану систему з єдиним центром управління, сталою практикою управління та обміну знаннями, досвідом, навчанням персоналу, оцінкою ефективності персоналу, методами мотивації та визначення найбільш ефективних форм винагороди.

Результати проведеного дослідження підтвердили ефективність та достовірність одержаних науково-методичних рекомендацій, практичне використання яких зумовило формування організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту.

Сформульовані висновки відображають основні наукові результати, отримані і обґрунтовані під час виконання роботи, відповідно до поставленої мети і задач дослідження.

Список використаних джерел містить посилання на всі дані та результати інших авторів та інформаційних ресурсів, використанні в роботі для здійснення власного дослідження автора, формулювання нових наукових положень, результатів та висновків.

Наведені у додатках матеріали розширюють зміст дисертаційного дослідження, розкривають його практичне значення та в цілому підтверджують обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну та повноту їх викладу в опублікованих працях автора.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 28 наукових праць, з них: 1 монографія у співавторстві, 14 статей у фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 2 – включені до міжнародної наукометричної бази Scopus, 10 – у виданнях, що включені в міжнародні наукометричні бази; 9 – публікації апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій 16,37 д.а., з яких 5,99 д.а. належать особисто автору.

Публікації та автореферат в повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень її дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

5. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Аutoreферат розкриває основні положення проведеного дослідження, отримані наукові результати, висновки та пропозиції. Структура, зміст, основні положення, результати і зміст автореферату та дисертації Заяц Ольги Василівни ідентичні. За обсягом, структурою та оформленням автореферат відповідає існуючим вимогам МОН України.

6. Практичне значення одержаних результатів

Отримані в процесі дисертаційного дослідження наукові результати мають практичну цінність та заслуговують на використання при розвитку теоретичних засад, формування науково-методичних підходів та надання практичних рекомендацій щодо формування та реалізації організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту.

Окремі положення пропонованого організаційно-економічного механізму контролінгу доведено до рівня методичних рекомендацій, впровадження яких дозволяє підвищити ефективність діяльності перевізників шляхом удосконалення основних бізнес-процесів фінансово-господарської діяльності. Зазначені методичні рекомендації були впроваджені в

КП «Київпастрас» (акт впровадження №02/09 від 15.06.2020), КП «Київський метрополітен» (акт впровадження №28/18-41 від 27.02.2020), а також Державне підприємство «Державний дорожній науково-дослідний інститут імені М.П. Шульгіна» (акт впровадження №19.1-5-1842/1 від 14.08.2020).

Основні теоретико-методичні положення дисертаційної роботи були впроваджені в навчальний процес кафедри менеджменту Національного транспортного університету при розробці програм і викладанні навчальних дисциплін «Операційний менеджмент», «Планування діяльності підприємства (АТП)» та «Управління матеріально-технічним забезпеченням АТП» для бакалаврів спеціальності 073 «Менеджмент» (акт впровадження від 21.09.2020).

7. Зауваження до дисертаційної роботи, недоліки та дискусійні положення.

Визнаючи в цілому достатній науковий рівень дисертації Заяц Ольги Василівни, слід відмітити окремі дискусійні положення та зауваження як такі, що можуть стати предметом подальших наукових досліджень і які потребують пояснень у процесі захисту дисертації:

1. В дисертаційній роботі представлено декілька рисунків, що представляють механізми та схеми опису процесів, розроблені іншими авторами, що з одного боку засвідчує ґрунтовність проведеного дослідження, з іншого є зайвим. Було б достатньо навести посилання на джерела.

2. Робота лише виграла б, якби у дисертації аналіз окремих явищ не обмежувався одним дослідним періодом. Так було б доцільно порівняти структуру перевезень пасажирів в м. Києві 2019 року з попередніми звітними періодами.

3. У табл. 2.3 та на рис. 2.2 та, відповідно, у коментарях до них (стор. 91-92) не вказано за який період наведено дані.

4. В дисертації зустрічаються термінологічні некоректності. Зокрема на стор. 106 вказано, що «напрямами... механізму контролінгу... є фінансова функція, інвестиційна діяльність», тощо.

5. Відсутні пояснення до складових, наведених на рис. 3.4 (стор. 160).

Проте зазначені дискусійні положення та зауваження в цілому не впливають на позитивну оцінку даної дисертаційної роботи.

8. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновки

Дисертаційна робота Заяц Ольги Василівни на тему: «Організаційно-економічний механізм контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту» є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагомое теоретичне та практичне значення.

Отримані результати та висновки достатньою мірою обґрунтовані, містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність.

Опубліковано достатню кількість праць.

Дисертація за своєю структурою, обсягом та оформленням відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату і дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Отримані результати дослідження та висновки є вирішенням важливого наукового завдання розвитку теоретичних засад, формування науково-методичних підходів та надання практичних рекомендацій щодо формування та реалізації організаційно-економічного механізму контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту.

Таким чином, дисертаційна робота «Організаційно-економічний механізм контролінгу на підприємствах пасажирського автомобільного транспорту» за змістом, оформленням, науковою новизною, теоретичною цінністю та практичним значенням відповідає вимогам МОН України, паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями), а її автор, Заяц Ольга Василівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
організації авіаційних перевезень
Національного авіаційного університету
Міністерства освіти і науки України

Н.М. Передерій

з а в і д ч у ю
вчений секретар
Національного авіаційного університету

[Handwritten signature]
ол. Передерій